

For økt fokus på kvalitet, resultater og effektivitet: Fagerbergutvalget har levert

Etter snaut halvannet års arbeid overleverte det såkalte Fagerbergutvalget 2. mai i år sin rapport til forskningsminister Tora Aasland (NOU 2011:6 Et åpnere forskningssystem). Utvalget har hatt et bredt mandat (se *Forskningspolitikk* nr. 2, 2010). Det skulle vurdere status i forhold til de ni forskningspolitiske målene i forskningsmeldingen fra 2009, om det er godt samsvar mellom ressursinnsats og resultater og om systemet og virkemidlene er godt utformet og effektive. Det ble også bedt om å «foregå endringer som fører til høyest mulig samfunnsøkonomisk nytte i bred forstand av den offentlig finansierte forskningen», bl.a. om det er behov for endringer i offentlig finansiering av forskning som kan gi høyere kvalitet og bedre utnyttelse av ressursene.

Utvalget har funnet mandatet svært omfattende og påpeker at «presisering og avgrensning av mandatet har vært nødvendig». Det har i første rekke satt seg fore å gi et svar på om det er samsvar mellom ressurser og resultater i offentlig finansierte forskning, om virkemidler og finansieringsstrømmer er slik utformet at resultatene blir best mulige, og om det bør foretas endringer slik at den offentlig finansierte forskningens samfunnsmessige nytte øker. Det har i stor grad konsentrert seg om universitets- og høyskolesektoren, om doktorgradsutdanningens omfang og organisering samt om Forskningsrådets ansvar for finansiering av langsiktig og grunnleggende forskning. Det har konsentrert seg om forskningsmeldingens fire såkalt tverrgående mål, med målet om et «velfungerende forskningssystem» som det mest fundamentale; utvalget har «ikke sett det som sin oppgave å vurdere [...] nærmere» meldingens øvrige fem tematiske hovedmål.

Blant utvalgets forslag er:

- For å sette økt fokus på resultater og forholdet mellom ressurser og resultater bør det etableres et forskningsbarometer. Det skal brukes til å dokumentere resultater og være et verktøy for mål- og resultatstyring og for

resultatbasert omfordeling av forskningsressurser mellom institusjoner og enkeltforskere. Barometerets sentrale indikatorer bør være publiseringer, siteringer, utnyttelse av forskningstid i form av dokumenterte forskningsresultater, avlagte doktorgrader, næringslivets og andre deler av samfunnets bruk av forskning, internasjonalisering.

- Innføring av en ny, tidsbegrenset ordning med automatisk tildeling av driftsmidler til forskning basert på oppnådde publiseringspoeng. Et mindretall (tre av ni medlemmer) er uenig i forslaget og tar dissens, den eneste i rapporten.
- Rammene for den forskningsresultatbaserte andelen av institusjonsbevilgningene til universiteter og høyskoler og til forskningsinstituttene bør økes.
- Individuell forskningstid bør i økende grad fordeles på grunnlag av oppnådde publiseringspoeng. Insentivene i ordningen for resultatbasert finansiering bør utformes slik at de får større effekt på individnivå. Det bør legges større vekt på siteringer, og det bør iverksettes et utviklingsarbeid for å supplere dagens publiseringspoeng med en siteringsbasert indikator i utformingen av resultatbaserte finansieringsystemer på individnivå. Insentiveffekten også av andre resultatindikatorer, som finansiering fra EU, bør i større grad føres ned til den enkelte forsker/forskergruppe.
- Måltallet for avlagte doktorgrader per år bør økes fra dagens 1100 til 2000 i 2020; dette skal oppnås ved tiltak for økt gjennomføring og økning i antall stipendiatstillinger.
- Forskerutdanningen bør gjøres mer effektiv ved å etablere forskerskoler og knytte stipendiater til prosjekter ledet av gode forskere.
- Ubalansen i finansieringen av fri

og temastyrt forskning bør rettes opp ved å etablere en ny, stor arena for fri forskning. Ordningen bør ha en vesentlig høyere ramme (2 mrd. kr) enn dagens FRIPRO-ordning (600 mill. kr). Økningen skal finansieres bl.a. ved bidrag fra programbevilgninger, vekst i antall stipendiatstillinger og omdisponering av den delen av forskningsfondets avkastning som i dag går til å dekke EU-kontingent. Ordningen vil bl.a. skille seg fra dagens FRIPRO-ordning ved at midlene ikke blir fordelt av disiplinpaneler, men av et lite antall flerfaglige paneler.

- En større andel av de forskningsressurser som fordeles gjennom de regionale helseforetakene, bør fordeles gjennom nasjonale, åpne konkurransearenaer – i Forskningsrådet eller ved opprettelse av et eget nasjonalt helseforskningsråd.
- En større andel av en del departementers bevilgninger til forskningsinstitutter bør fordeles etter åpen konkurranse.

Forskningsministeren uttalte ved overleveringen at «rapporten fra utvalget gir interessante innspill til hvordan vi kan forbedre styringsinstrumentene i det norske systemet», men også at hun «hadde forventet [seg] noe mer dyptgående analyser bak forslaget om økte bevilgninger. Utvalget kommer blant annet med få forslag til omprioriteringer av dagens forskningsmidler».

Kunnskapsdepartementet sendte 30. mai rapporten til høring; fristen for å avgis uttalelse er 20. oktober.

